

Bediüzzaman'ın Eserlerinde Hayat ve Ölüm ile İlgili Teşbih ve Mecazlar

[Bediüzzaman Said Nursi](#) akıl ve zekasıyla olduğu kadar, kalb ve hayal gücüyle de yazmış bir insan. İslam ve Kur'an'ın büyük hürmet gören bir yorumcusu olarak 20. yüzyıl boyunca [zihinlerden silinmeyerek] yaşaması ve etkisinin 21. yüzyıla da ulaşmasını nedenlerinden birisi eserlerindeki yorumcu zengin bir sembolizmin açık ve berraklığıyla okuyucularıyla konuşabilme yeteneğidir. Öyle ki okuyucu Nursi'nin kullandığı canlı ve bazen de şaşırtıcı kelime ve temsiller ile onun iştihak ve ihtimamını hissetmekte ve hakikat anlayışını tecrübe etmektedir. Bizzat kendisinin de ifade ettiği gibi, Kur'anî hakikatlerin anlaşılması ve örneklendirilmesi amacıyla geniş Risale-i Nur Külliyyatında okuyucu çok sayıda temsil ve mecazî karşılaştırmaların kullanıldığını görür. Biyografisini yazan Şükran Vahide'nin de söylediği gibi,

"Bu temsilî karşılaştırmalar (...) insanın dikkatini çekerek anlaşılması pek zor olan hakikatlerin zihinlerden hiç çıkmayacak şekilde kalıcı olarak öğrenilmesini sağlamaktadır. Bunlar Risale-i Nur'un dünya genelindeki şöhretini ve günümüze kadar süregelen başarısının açıklanmasında önemli etkenlerdir."

Eserlerindeki bu temsiller özellikle hayat ve ölüm ile mezar ve ötesini tanımlarken çok güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber, Nursi'nin bu nihaî konularla ilgili öğretilerini doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için "tanımlama" kelimesi gerçekten de doğru bir mefhum değildir. Nursi ölüm veya berzâh alemi, yada herhangi bir okuyucunun ahiretle ilgili olarak eski ve yeni zengin İslâmî literatürde bolca bulabileceği ahiret tasvirlerinden bahsetmiyor. Kur'an'a daima sadık ve yegane üstadı ve kaynağı olarak sürekli olarak ondan iktibaslar yapmasına rağmen Kur'an'a nüfûz etmiş olan haşir ve hesap gününün tasvirini de yansıtmaya çalışmıyor. Modern zamanlarda hayat ve ölümlle ilgili detayları insanlara aktarmaya çalışan çoğu Müslüman düşünürün aksine, Nursi insanlara ahlâkî bir hayat yaşamayı, daha doğrusu bir mümin olarak yaşamayı öğretti. Ancak diğer [Müslüman düşünürlerden] farklı olarak onun yöntemi, müşahhas nesnelere ziyade okuyucunun kendi zihni durumuna hitap eden temsilî imgeleri kullanmasıdır. [Başka bir ifadeyle, daha çok okuyucunun his ve tasavvur dünyasına hitap etmesidir.]

Teşbih ve mecaz Hz. İsa'nın İncil'de anlattığı hikayecikler örneğinde görüldüğü gibi, dinî liderlerin eski zamandan beri kullandıkları öğrenim araçları olmuşlardır. Said Nursi'nin anlattığı temsil ve hikayeciklerin kuvvetini anlayabilmek

---

için bunların sadece öğretici vasıtalar olduklarını kabul etmek gerekmektedir. Nursi'nin amacı açıklayıcı olmaktan ziyade nasihat ve öğreticidir ve tek bir amaç için sunuldukları anlaşılmaktadır: inanç sahibi insanlarla, imansız kimselerin varoluşlarını ve nihaî yaşayışlarını karşılaştırmak. Temsillerinin bir kısmı çok sık olarak karşımıza çıkarken, diğer bir kısmı ise daha az tekrar edilmektedirler. Said Nursi, bizzat kendisi yazılarının birdenbire kendi ihtiyarını aşan bir durumla yazıl[dırıl]dığını ve bu temsil ve kavramların da "parıltılar" gibi zihnine geldiğini itiraf etmektedir. Ölüm ve kabirle ilgili temsil ve örneklerin sık sık tekrarlanmasının nedeni ise, hiç şüphesiz, Risale-i Nur Külliyyatı'nın bir bütün olarak çok uzun olması ve Said Nursi'nin toplumun çok farklı kesimlerini hedef kitlesi olarak seçmesinden dolayıdır. Bu yazıların bir kısmı belirli bir süre zarfında yazılmışken, Lem'alar"daki İhtiyarlar ve Hastalar Risalesi gibi bir kısmının ise çok hızlı bir şekilde yazıldığı anlaşılmaktadır İhtiyarla Risalesi müellif hapiste olduğu için tamamlanamamıştır.

Nursi'nin yazılarını okuyan herhangi biri için iman sahibi kişilerle, böyle bir imana sahip olmayan veya imanının ondan talep ettiği şekilde yaşamayan insanlar arasındaki bariz farkı fark etmek hiç de güç değildir.

Ölüm ve kabir aleminin anlaşılmasının, kişinin Allah'a olan ihlâs ve sadakatiyle olan ilişkisiyle ilgili Nursi'nin eserlerinde çok az müphem nokta vardır. İmanın karmaşık ve dakik inceliklerinin çok iyi farkında olan Nursi, insanın duygu ve niyetlerini iyi veya kötü olarak ayırt edilmesinin kolay olduğunu ileri sürmüyordu. Onun kendi kişisel tecrübeleri tüm bunları sık sık gösterir. Zira çok kuvvetli imanına rağmen, nefsi bazen kendi Kur'an anlayışıyla uyum içinde olmayan bazı hareket ve yollara yönelmesi bunu göstermektedir. O, kendisini kefenine sarılmış, kabre girmiş ve bağışlanmak için yalvaran bir günahkâr olarak anlatır. Bu yorumlarının kendisine ilham olması ve kendisinin de buna bağlılığı açısından olduğu kadar, bu mesajı diğer insanlara ulaştırmada gösterdiği adanmışlık ve acelecilik de dikkat çekicidir.

Bazen o kadar dokunaklı ve içten yazar ki, özellikle iyice yaşlandığında ve muhtemel ölümünü düşünürken yazdığı gibi, bu yazıları okuyan âdeta yazarın kendisiyle konuştuğu ve kendisine hitap ettiği duygusuna kapılır. Ölümün insanın başına gelecek çok korkutucu bir hadise olduğunun farkındadır ve bizzat kendi nefsinin bile ölümün olumlu ve umut verici sonuçları konusunda uymayı ihmal etmez.

Nursi'nin amacı *sahih imanın ve amelin ne kadar önemli ve acil bir gereklilik olduğunu; mahşer gününde müminle kafir arasındaki kesin ayırımın buna göre*

---

olacağını göstermekti. Klasik Sunnî öğretiler berzah hayatı ve hatta ölümün kendisi ve ölümden sonra yeniden dirilmeye kadar geçirilecek merhaleler; dünya hayatındaki iyi ve kötü amellerin bu olaylara etkisi hakkında oldukça ayrıntılı açıklamalar yaparak insanın mahşer günü alacağı nihai sonuç hakkında çok ayrıntılara girmişlerdir. Said Nursi temsilî hikayeciklerle ölüm sürecinin her noktasının, dahası ölüm ve berzah hayatında kişni başına geleceklerin, insanın Allah'a olan sadakat ve imanı doğrultusunda kolaylaşacağını veya zorlaşacağını gözler önüne sermektedir: Ölüm kafir için korkutucu ve gaddar bir canavar, mümin için ise [ebedi aleme] hoş geldin merasimidir.

Hayvan Temsilleri

[Nursi](#)'nin hayat ve ölümlle ilgi olarak kullandığı tüm temsil ve teşbihleri tam olarak sınıflara ve guruplara ayırmak mümkün olmasa da, Risale-i Nurun okuyucuları belirli benzerlik ve konuları hemen fark edecekleridir. Örneğin Sözlere'deki en dikkat çekici temsiller hayvanlar veya canavarlarla ilgili olanlardır. Allah'a ve ahiret gününe iman, Allah'ın Hz. Peygambere vahyettiği mesajın ilk ve en temeli olduğu gibi, Nursi de sık sık "iki tılsım" olarak zikrettiği bu konulardan bahseder. Burada "burak" temsilini görüyoruz:

"... Ve o iki tılsım ise, Cenâb-ı Hakka iman ve âhirete imandır. Evet, şu kudsî tılsım ile ölüm, insan-ı mü'mini zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna, huzur-u Rahmân'a götüren bir musahhar at ve burak suretini alır." (RNK, Nesil, s.11.)

Diğer bir örnekte ise, ölümün bir aslan olduğunu söyler. Ancak aslan "musahhar bir at"a döner ve inanan insanlar için dost bir hizmetçi olur. Müminler için bir seyahat aracı olduğundan "**musahhar at**" olumlu bir teşbihtir. Bununla beraber aslan bizatihi olumlu bir teşbih değildir. Zira Nursi'nin ölüm veya kabirle ilgili hayvan teşbihlerinin çoğu olumsuzdur. Ahiretle ilgili klasik İslâmî literatürdeki kabir alemiyle ilgili tanımlamaların büyük ekseriyeti, kabrin iman sahibi olmayan kişiler için yılan, akrep ve rahatsız edici haşerelerle dolu ve karanlık; kimsenin olmadığı ve kişinin yalnız olduğu bir yer olarak tanımlar. Bununla beraber Nursi, korkulacak bu durumun sadece imansız kişiler için olduğunu dikkatle belirtir. Tarih boyunca dini kitaplarda "**korkunç**" olarak tanımlanan ölüm gerçeğinin Nursi'nin bilincinde özel bir yerinin olduğu ve muhatabına mesajını ulaştırmada bunu etkili bir şekilde kullandığı açıktır.

Ölümüm "korkunç" bir şey olduğu gerçeği klasik İslamî kaynaklarda ifade edilmişse de, İbn Kayyim-al Cevzi'nin 14. yüzyılda bedeninin ölümünden sonra ruhun hayatıyla ilgili Sünnî anlayışların en yetkilisi olarak kabul edilen şu pasajı da ölümün "korkunç" olduğunu belirtmektedir:

"Allah ölümü yarattığı zaman, meleklere geri çekilmelerini ve ona bakmalarını emir buyurdu. Ölümün kanatlarını açıp uçuşmasının görünüşü o kadar korkutucu idi ki, melekler bin yıl süren bir baygınlığa düştüler."

Nursi ölüme kanatları olan bir yaratık olarak atıfta bulunmamakla beraber, ölümü bir ejderha ağzı ve pençeleri ile sıkıca yakalayan bir canavar olarak görür. Elbetteki kendisi ölümü böyle görmeyi ret eder ve ölüm onun için bir arkadaştır. Birkaç yerde, Kur'an'ın insanın ölüm karşısındaki ürkütücü halet-i ruhiyesini dağıttığını ve "açıkça elem verici, sorunlu ve berzah alemine hoş olmayan bir yolculuk olan ölümün" aslında "en tatmin edici, zevk verici ve hoş bir yolculuk olduğunu" belirttiğini vurgular. (Ölüm ve kabir için kullandığı teşbih olan) canavar ağzı, hemencecik "rahmet bahçelerine açılan bir kapıya" dönüşmektedir. Ejderha teşbihinin kendisi bile ölüm ve kabre kadar uzanan bir seyahate dönüşmektedir. Böylece ejderhanın berzah alemine giden bir yol olduğu ve kabrin de onun ağzı olduğu söylenmektedir. Allah, isyan eden ve karşı gelen "ehli dalâlet ve tuğyan için vahşet ve nisyan içinde zindan gibi sıkıntılı ve bir ejderha batını gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu halde" ehl-i Kur'ân ve iman için, "zindan-ı dünyadan bostan-ı bekaya ve meydan-ı imtihandan ravza-i cinâna ve zahmet-i hayattan rahmet-i Rahmân'a açılan bir kapıdır." (RNK, s.14-15)

Said Nursini sık sık zikrettiği ve vurguladığı "geçiş veya orta alem" olarak atıfta bulunduğu alem ise, klasik İslam kaynaklarında berzah olarak tanımlanan alemdir. Kur'an 23:100 de ölenlerin arkalarında bir berzah olduğunu [bundan dolayı da] dünyaya tekrar dönemlerinin mümkün olmadığını ve dirilecekleri güne kadar orada bekleyeceklerini vurgular. Berzah mefhumu zaman temsili ile zenginleştirilerek geçici bir boyutu da ihtiva eder ve ahiretle ilgili geleneksel ve modern tüm İslamî kaynaklarda hem bireylerin ölüm ve haşir arasında bekledikleri mekân, hem de kişinin bir şeyi beklerken kaldığı yer olarak tanımlanır. Nursi bir kez daha berzah alemini ve buradaki beklemeyi uzun uzun anlatma yerine, bu alemin mümin için müspet ve kafir için ise menfi olarak tecrübe edileceğinde ısrar eder. Geleneksel İslamî kaynaklar da aynı şeyi ileri sürmekle beraber, Kur'an'ın çeşitli ayetlerinden hareketle kabir azabıyla ilgili olarak daha ayrıntılı açıklamalarda bulunurlar. İslam kelâmı açısından bakılınca, tüm bu konular öyle öğretici şekilde sunulur ki kişinin kendi geleceğini değiştirme ve ahiretini kurtarmada tek şansının bu hayatta olduğu vurgulanır. Nursi bu konuda klasik bakış açısıyla tamamen aynı fikirdedir.

Risale-i Nur'un birkaç yerinde her ne kadar doğrudan ölüm ve kabirle ilgili olmasa ve ayrıca canavar/ejderha örneğinde olduğu gibi menfi anlamda kullanılmasa da, hayat ve ölüm süreciyle ilgili olarak diğer bir takım hayvan temsilleri de kullanılır. Nursi, Risale-i Nur'un çok enteresan bir yerinde Allah'ın emirlerini yerine getirirken veya çok zor şartlar altında vefat edenleri [Allah için] kurban edilen koyuna veya Hz. Muhammed'in bineği Burak'la karşılaştırır. Kurban edilen koyun, sadakatinin karşılığı olarak ahirette ebedi bir hayat kazanırken, Burak sahibi için Sırat Köprüsünü geçerken bir binek olur. (Bu geleneksel kavrama olan gönderme, gevşek olsa da Kur'an'a dayandırılan şu görüş üzerine temellendirilmektedir: Kıyamet gününde tüm insanlar, kafiler için jilet gibi keskin, ancak müminler için ise üzerinde rahatça geçebilecekleri kadar geniş bir köprü üzerinden geçeceklerdir.) Bundan dolayı Allah'ın emirlerini ifa ederken veya Allah yolunda vefat eden kişi, tıpkı bu mübarek hayvanlar gibi, Allah'ın merhametiyle mükafatlandırılacaklardır.

Nursi yine uçan hayvancıklara örnek olarak iki böceğin temsilini nefis bir şekilde verir. Bunlardan birisi kendine ve azıcık ışığına güvenen ve "gecenin mutlak ve hudutsuz karanlığında kalan" ateş böceği, diğeri ise "gündüzün güneşini bulan ve tüm dostlarını seyreden " arıdır. "*Kendi iktidarına güvenen ve Allah'ı unutan kişi*" der Nursi, "tıpkı ateşböceği gibidir. Kendi fani ve geçici varlıklarını unutan veya asıl mal sahibi olan Allah'a feda edenlerin hayatı ise "varlığın ebedi nuruna" ulaşacak ve ebedileşecektir.

Hapis ve İdam Teşbihleri

Ölüm ve kabirle ilgili teşbih ve mecazların diğer bir kısmı ise hapsedilmiş ve idamı bekleyenlerle ilgili temsillerdir. [Nursi](#) elbetteki mahpus olmanın ne anlama geldiğini ilkelden çok iyi biliyordu. O, hayatını Türk milletine İslam'ın nurunu takdim etmek, seküler rejime muhalefet etmek ve dinin ret edilmesiyle millete yanlış hizmet sunulduğunu ileri sürerek [müspet hizmet dediği] mücadele etmekle geçirdi. Eserlerinde ısrarla, ancak ve ancak Kur'an'da ifade edildiği şekliyle Allah'ın dinine sarılmanın milleti ve devleti kurtarmanın tek yolu olduğunu ileri sürdü. Türklerin tarih boyunca çok uzun bir süre dine bağlılıklarına atıfta bulunarak, gerçek sekülerizmin dini ret etmek olmadığını belki onunun etkisini azaltarak özel hayata indirgemek olduğunu savundu. Bununla beraber, hükümet onun eserlerini ve öğretilerini dini açıdan kuvvetli siyasi sonuçlar ihtiva ettiğini gördü ve Nursi'nin gerçek amacının seküler Türk sistemini yıkmak olduğunu sanarak korktu. Birçok mahkemelere çıkarıldı ve her birindeki şartların diğerlerinden daha zor ve dayanılmaz olduğu çeşitli hapis cezalarıyla karşı karşıya bırakıldı. Bazen hücre hapsi verilerek yalnız bırakılırken, iddia makamı Nursi'ye idam ceza verme konusunda

---

kararlıydı. Bundan dolayı, hayatın son tecrübesi olan ölümün imansızlar için nasıl olacağını canlı bir şekilde tasvir etmek onun için zor değildi. O, bu dünyayı ahiretle karşılaştırırken de bu ve benzeri teşbihleri kullanır. Nursi'ye göre, bu dünya ile ahiretteki sevinç ve mutluluk karşılaştırıldığında bu dünyanın -özellikle de imanı olanlar için- bir hapisane gibidir. **"İmanın nuruyla"**, der Nursi, "*müminin kalbi ölümüm yokluk ve idam değil, tam aksine nur ile dolu alemlere bir geçiş olduğunu bilir*". Bu nurla dolu alem cezp edici bir şekilde parıldarken, bu dünya ve içindekiler bu nurlu aleme nispetle tam bir hapisanedir. Böyle bir karşılaştırma Kur'an'da sağlam temellerini bulan dünya (bu dünya) ve ahiret (öbür alem) geleneksel ayırımını aksettirir. Ahiret karşısında dengelendiğinde dünya, kişinin seçeceği iki ahlakî alternatifi beraberinde gerir. Kişinin bu dünyayı ahirete tercih etmesi ona korkunç bir karşılık kazandıracığından şüphe yoktur.

Eserlerinde sık sık tekrarladığı bir konu olan ölümü Mektubat'ta **"dar, sıkıcı, dağdağalı ve rahatsız edici dünya hapisanesinden bir kurtuluş"** olarak tanımlar. Bununla beraber, hapisaneye benzetilen sadece hayali olan bir dünyaya değildir. Nursi, Sözlere'de ise kabrin sadece dünya hapisanesinden ebediyet alemine açılan bir alan olmadığını, aynı zamanda "ahirete inanmayan ehl-i inkâr ve dalâlet için, bir idam-ı ebedî kapısı, yani hem kendisini, hem bütün sevdiklerini idam edecek bir darağacı" olduğunu söyler. (Sözlere, 55) Nursi eserlerinde bir kaç yerde daha ölüm ve kabirden darağacı benzetmesi ile söz eder. Yine okuyucularına sık sık Allah'tan başka kimsenin ölüm vaktini bilemeyeceğini ve bunun mümin için bir nimet olduğundan bahseder. Kur'an-ı Kerimin 6:2, 7:34, 16:61 ve 20:129 ayetleri insana hayatının belirli bir süresi (eceli) olduğunu ve insanların ve toplumların hayatların süresinin sadece Allah'ın elinde olduğunu belirtir. Nursi "ecel-i insan muayyen olsa, yarı ömrüne kadar gaflet-i mutlaka, yarıdan sonra darağacına adım adım gitmek gibi bir dehşet vereceğini." ve bunun da ölümün acısında yüz defa daha dehşetli bir acı ve ızdıraba neden olacağından tam bir dehşet olduğunu ileri sürer. Şualar adlı kitabında ölümü "insanın ve bütün sevdiklerinin asılacağı bir darağacı olarak" tanımlar. Tabii ki bu, Allah'a ve ahiret gününe inanmayanlar içindir. Lem'alar'da ise, anarşist olarak nitelediği kişilerin "ebedi ölüm darağacına çıkacaklarını ve ebediyen mahvolacaklarını" söyleyerek hususi bir uyarıda bulunur; ayrıca onların dünyevi zevk ve sefalarının korkunç ve ebedi elemelere dönüşeceğini ileri sürer. Nursi, kabri de ölüm aletine benzetir ve kabirlerin sadece inanmayanları ve dalalete gidenleri değil, belki onların tüm sevdiklerinin de asılacağı dar ağaçları olduğunu söyler. 1940'larda Denizli Hapishanesinde bizzat yaşadıklarından hareketle, inanmayanlar için kabrin **"dipsiz bir kuyu ve karanlık bir haps-i münferit olduğunu"** söyler.

Nursi yine Şu'alar"daki bir paragrafta inanmayanların geleceği ile ilgili durumu en küçük bir şüpheye yer kalmayacak şekilde adeta resmeder:

"İnsanîyet alâkadarlığıyla ve dalâlet yoluyla, senin başına ve varsa ve ölmemişse kalbine, o hadsiz firaklardan ve o nihayetsiz dostlarının ebedî ölümlerinden gelen elemeler, senin şimdiki sarhoşça, pek kısa bir zamandaki cüz'î lezzetini imha ettiği gibi, gelecek istikbal zamanı dahi, itikatsızlığın cihetiyle yine mâdum ve karanlıklı ve ölü ve dehşetli bir vahşetgâhtır."

Ölüm konusunu dönüşümlü olarak darağacı, hapis ve yok olma olarak ilginç bir şekilde ele alan Nursi, Lem' alar'da bizzat kendi ölümüne "dikkat çekici bir şekilde" atıfa bulunarak muhaliflerine kızgınlığını şöyle dile getirir:

"Ey din ve âhiretini dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamınızı isterseniz bana ilişmeyiniz. İlişseniz, intikamım muzaaf bir surette sizden alınacağını biliniz, titreyiniz. Ben rahmet-i İlâhiyeden ümit ederim ki, mevtim hayatımdan ziyade dine hizmet edecek ve ölümüm başınızda bomba gibi patlayıp, başınızı dağıtacak."

Uzamsal İmgeler

Her ne kadar hayvan ve hapishane benzetmeleri Said Nursi'nin eserlerinde hakim olarak olumsuz bir anlamda kullanılmışlarsa da, diğer yandan yeryüzünde mümin için hayatın sonunun nasıl olacağıyla ilgili olumlu benzetme ve mecazlarda bulunmaktadır. Bunlar arasında en yaygın olanı ölüm ve kabrin mekan ve yer değiştirmeye benzetilmesidir. Ölümün bir yer ve mekan değiştirme olduğunu ifade eder. Bir çok yerde ölüme bir alemden başka bir aleme geçişi sağlayan bir kapı olarak atıfta bulunur. Ölümün olumlu yönüne ısrarla vurgu yaparak, iman sahibi kişiler için anlamını şöyle ifade eder:

"Sizlere müjde! Mevt idam değil, hiçlik değil, fenâ değil, inkıraz değil, sönmek değil, firak-ı ebedî değil, adem değil, tesadüf değil, fâilsiz bir in'idam değil. Belki, bir Fâil-i Hakîm-i Rahîm tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Saadet-i ebediye tarafına, vatan-ı aslîlerine bir sevkıyattır. Yüzde doksan dokuz ahbabın mecmaı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır." (RNK, Mektubat, 450)

Mümin, imanının sonucu olarak "tüm kainat üzerinde bir tasarrufa sahip olduğundan", tıpkı evinin bir kapısını kolaylıkla kapatıp, bir diğer kapıyı açtığı gibi,

---

aynı şekilde bu dünya kapısını kapatacak, ahiret aleminin kapısını kolaylıkla açacaktır. Ölüm bu alemde daha iyi bir aleme açılan bir kapıdır, ebediyet alemine giden yolda ilk istasyondur.

[Said Nursi](#) Sözler'in bir kaç yerinde diğer uzamsal bir sembol olarak hem bu hayat hem de ölüme ilgili olarak köprü sembolünü kullanır. Tıpkı klasik metinlerdeki sırat köprüsüyle ilgili istiareleri hatırlatırcasına, Nursi hayatın "ya dar ve korkunç ya da tıpkı büyük bir cadde gibi geniş bir köprü" olduğunu söyler. Her iki cihetten de bakıldığında hayat ve ölümün nasıl görüldüğünü çok canlı bir şekilde anlatır. Daha sonra ise, Kur'an'ın ölüm ve ecelin berzah alemine bir geçiş olduğunu; bizlerden önce gitmiş dost ve ahbablara kavuşmak için bir mukaddime olduğunu gösterdiğini ifade eder. Yine Nursi'nin mü'min ahiret alemindeki dost ve ahbablara katılmasının verdiği sevince yaptığı vurgu geleneksel tefsirlerin bu konudaki vurgularını aksettirmektedir. Çağdaş ve klasik bir çok eser, vefat eden kişinin ahiret alemine girmesiyle dostları tarafından karşılanacağı; ahiret ehlinin yeni gelene "hoş geldin" diyeceği ve hala dünyada bulunan ailelerini soracağıyla ilgili bilgilerle doludur.

Dünyaya ait bir kısım mekânla ilgili imge, ahiretten çok şimdi içinde bulunulan ana, yani dünyaya, gereğinden çok dikkat sarf edenlere bu dünyanın geçiciliğinin hatırlatır. Dünyanın geçiciliğini, bir mevsimden diğerine olan değişimle karşılaştırarak şöyle der:

"Ve o vefat ve hudûs o kadar muntazam cereyan ediyor ve o vefat ve hudûsta, gayet intizam ve mizanla o kadar nevilerin vefiyatları ve hudûsları oluyor ki, güya dünya öyle bir misafirhanedir ki, zîhayat kâinatlar ona misafir olurlar ve seyyah âlemler ve seyyar dünyalar ona gelirler, vazifelerini görürler, giderler."(RNK, 914)

Tekrar bizzat içinde bulunduğu duruma göndermede bulunarak, tıpkı içinde bulunduğu hapishanenin kendisi ve oraya girip-çıkan insanlar için bir süreliğine **"geçici bir misafirhane"** olarak adlandırdığı gibi, aynı şekilde,

"Ölüm o kadar kat'î ve zâhirdir ki, bugünün gecesi ve bu güzün kışı gelmesi gibi ölüm başımıza gelecek. Bu hapishane nasıl ki mütemadiyen çıkanlar ve girenler için muvakkat bir misafirhanedir; öyle de, bu zemin yüzü dahi acele hareket eden kabilelerin yollarında bir gecelik konmak ve göçmek için bir handır. Herbir şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm, elbette hayattan ziyade bir istediği var." (RNK, 949)

Özellikle çok renkli bir hayali tanımlama ile göklerdeki her bir seyyarenin bir görevi olduğunu ifade ile şu tasviri yapar:

"Şu semâvat ehline birer mescid-i seyyar

*Birer hane-i devvar, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevvar, birer gemi-i cebbar
Birer tayyareleriz biz.*

Bir Kadîr-i Zülkemâlin, bir Hakîm-i Zülcelâlin

Birer mucize-i kudret, birer harika-i san'at-ı Hâlıkane,

Birer nadire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat

Birer nur âlemiyiz biz.

Böyle yüz bin dille yüz bin burhan gösteririz

İşittiririz insan olan insana.

Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,

Hem işitmez sözümüzü. Hak söyleyen âyetleriz biz.

Sikkemiz bir, turramız bir, Rabbimize müsebbihiz, zikrederiz âbidâne

Kehkeşanın halka-i kübrâsına mensup birer meczuplarız biz." (RNK, 354)

Memuriyet ve Mali Tasvirler

Diğer ilginç bazı temsiller ise yumuşak bir üslupla memuriyet, maaş ve işle ilgili olanlardır. Nursi bir kez daha ölümün müminler için olumlu mahiyetini belirildikten sonra, sık sık ölümün hayat vazifesinden ve ölümün olumsuz veçhelerinden kurtulmayı ve azade olmayı gösteren bir "terhis tezkeresi" olduğuyla ilgili temsiller verir. Sözler isimli eserinde, Kur'an'ın ölümü [gerçeğini] kişiyi ebedi yokluktan kurtaran bir "terhis tezkeresine" çevirdiğini ispat ettiğini ifade etmektedir. Diğer bir yerde ise ölümü hayatın tekâlifinden bir kurtuluş olarak tanımlar.

"Veyahut başka bir bâki âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına girmek için bir terhis tezkeresidir." (RN, 949)

İnsan dünyevi mesuliyetlerden kurtulduğuna göre, böylece ölüm -ibadet edenler için- bir dinlenme ve istirahat olarak tanımlanarak; sorumlu ve ahlaklı bir hayat yaşayan erkek ve kadınlar için ücret alma zamanı olduğunu söyler. Kulun ihsan ve rahmet sahibi Yaratıcısına, yaptığı ibadet ve iyiliklerin ücretini aldığı andır. Nursi, tüm bu mükafatları veren ve dağıtan Allah'ın bizzat kendisini ise her insanın hayat gemisinin sahibi olarak tarif eder. "insanın varlık gemisinin hayat makinesine " atıfta bulunan Nursi, geminin bizzat Allah'a ait olduğunu ve insanın sadece bu gemide dümenci olduğunu ifade eder. Eğer görev tam olarak yerine getirilirse, gemi sahibinin cömertliği ve ihsan perverliğinden dolayı insana mükafat olarak hem ücret ve hem de sevinçler ihsan edilecektir.

Ücret ve mükafat temsillerine devam eden [Nursi](#), Mektubat'ta şöyle der:

"Ey biçareler! Mezaristana göçtüğünüz vakit, "Eyvah, malımız harap olup sa'yimiz hebâ oldu. Şu güzel ve geniş dünyadan gidip dar bir toprağa girdik" demeyiniz, feryad edip me'yus olmayınız. Çünkü sizin herşeyiniz muhafaza ediliyor. Her ameliniz yazılmıştır. Her hizmetiniz kaydedilmiştir. Hizmetinizin mükâfâtını verecek ve her hayır elinde ve her hayrı yapabilecek bir Zât-ı Zülcelâl sizi celb edip yeraltında muvakkaten durdurur, sonra huzuruna aldırır. Ne mutlu sizlere ki, hizmetinizi ve vazifenizi bitirdiniz. Zahmetiniz bitti; rahata ve rahmete gidiyorsunuz. Hizmet, meşakkat bitti; ücret almaya gidiyorsunuz."

"Evet, geçen baharın defter-i a'mâlinin sayfaları ve hidemâtının sandukçaları olan tohumları, çekirdekleri muhafaza eden ve ikinci baharda gayet şâşaalı, belki yüz derece aslından daha bereketli bir tarzda muhafaza eden, neşreden Kadîr-i Zülcelâl, elbette sizin de netâic-i hayatınızı öyle muhafaza ediyor ve hizmetinize pek kesretli bir surette mükâfat verecektir."(RN, 45051)

Lem'alar'da ise hasta olanların hemen umutsuz olmamaları için tahsisi ettiği (Hastalar Risalesinde) hastalıkların bir musibet olmadığını belki bir deva olduğunu söyleyerek onlara sabırlı olmayı söyleyerek onların endişelerini gidermeye çalışır. Zira hayatın tıpkı bir sermaye gibi hızla azalmakta ve bizlerden uzaklaşmakta olduğunda ısrar ederek, eğer hayatın meyveleri ve kazançları olmasa israf olacağından endişe eder. Aslında hastalık hayat sermayesini büyük kârlara tebdil

---

ettiğinden dolayı moralsizlik ve şikayetlerle değil, sevinçle karşılanmalıdır.

Nursi'nin diğer göz alıcı bir temsili ise ölüm anın, hayatında doğru kararlar vermiş ve ahlaklı bir hayat yaşamış kişiler için gibi zengin bir mükafat olacağını söylediği piyango ile ilgili olandır. Şualarda şöyle der:

" [ölüm] bir bâki âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına girmek için bir terhis tezkeresi." "Sana müjde! Milyonlar altın bileti sana çıkmış. Gel al."(RN, 949)

Aslında Sözlere'de iman ve ibadet ehlinin mukadderatının nasıl olacağını çok zengin bir biçimde tasvir ederken bu konu daha güçlü bir şekilde tekrar ifade edilir:

"Ehl-i iman ve taat, göz önünde gördüğü kabri bir hazine-i ebediyeye, bir saadet-i lâyezâlîye kendisi hakkında bir kapı olduğunu ve o ezeli mukadderat piyangosundan milyarlar altın ve elmasları kazandıracak bir bilet dahi iman vesikasıyla ona çıkmış; her vakit "Gel, biletini al" diye beklemesinden, derin, esaslı, hakikî lezzet ve zevk-i mânevî öyle bir lezzettir ki, eğer tecessüm etse ve o çekirdek bir ağaç olsa, o adama hususî bir cennet hükmüne geçtiği halde.." (RN, 55)

Nursi piyango temsilini doğrudan Kur'an'dan aldığını iddia etmese bile, elbetteki o bu semavi ihsanları tavsif ederken Kur'an'ın sahası dahilindedir. 18:31 ve 43:68-73 gibi ayetler müminleri "kıymetli kumaşların, tabakların, kadehlerin ve altından bilekliklerin ve diğer zevk veren şeylerin" beklediğinden bahsetmektedirler.

Askeriyedeki nizam temsilinden alınan intizam temsilinden hareketle Şualar'da haşrin nasıl meydana geleceğini ise şöyle tanımlamaktadır:

"Nasıl ki iki kışlada yatan ve duran mutî askerler, bir kumandanın çağırmasıyla silâh başına ve vazife başına boru sesiyle gelmeleri gibi, aynen öyle de, bu iki kışlanın misalinde ve emre itaatında koca semavat ve küre-i arz Sultan-ı Ezelînin askerlerine iki mutî kışla gibi, ne vakit Hazret-i İsrâfil Aleyhisselâmın borusuyla o kışlalarda ölümle yatanlar çağrılrsa, derhal ceset libaslarını giyip dışarı fırlamalarını ispat edip gösteren, her baharda arz kışlası içindekiler, melek-i ra'dın borusuyla aynı vaziyeti göstermesiyle nihayetsiz azameti anlaşılan bir saltanat-ı rububiyet;" (RN, 958)

Diğer Temsil Örnekleri

Şunu hemen belirtelim ki Said Nursi'nin bizzat kendisi hiçbir zaman eserlerinde kullandığı temsillerin burada tasnif ettiğimiz gibi tasnif edilmesini talep etmemiştir. Bununla beraber onun kullandığı temsil ve teşbihlerin bizzat kendisi hastalık ve ölümü tefekkür ettiği zamanlarda ve ayrıca talebelerinin hayatta karşılaştıkları durumlarda doğru olan kararı vermelerinde ve bu kararların da iyi ve hoş a gidici meyveler verdiğini görme gibi endişelerden kaynaklandığı söylenebilir. Risale-i Nur boyunca kullandığı bazı temsiler yukarıdaki kategorilere kolay kolay uymasa da, okuyucularına yardım etmek için eserlerinde sunduğu delillerdeki tasvirlerin rengini zenginleştirmektedir.

Temsillerinin bir çoğu sıradan ve gündelik nesnelere aittir. Örneğin eserlerinin bazı yerlerinde ayna temsili kullanır. Nursi'nin Allah'ın alemin küllî ubudiyetinin aynası olması için yarattığı ve tıpkı bir aynadaki suretlerin değişmesi gibi dış sureti binlerce kez değişen insanın bizzat kendisi bu tefekkürün aracıdır. Ayna misal olan insan, Rahman olan Allah'ın yardımıyla, bu dünyadan ayrılılığı zaman bile -tıpkı bu dünyaya girdiği zaman yaşadığı gibi- yaşamaya devam edecektir. Ailemizin ve dostlarımızın arkadaşlığından ve beraberliğinden ebediyen yok ve ayrı olmayacağımız konusuna tekrar dönersek, Nursi, bu dünyadaki sevdiklerinin ölümüyle kalplerinde meydana gelen yara ve ızdırapların bizzat Mahbub-u Ezeli olan Allah tarafından tedavi edileceği konusunda okuyucularını yeniden temin eder. Mektubat'ta öbür aleme göçenlerin Cemil-i Mutlak'ın cilvelerinin sürekliliğini gösteren ve yansıtan değişen aynalar olduğunu ifade eder. Bundan dolayı vefatları geride kalanlar için büyük eleme sebep olan bir mahbubun faziletleri aslında, ne kadar sönük olsa da, Allah'ın parlaklığını yansıtır.

Nursi'nin sık sık kullandığı evle ilgili diğer bir temsil ise saattir. Nasıl ki elimizdeki saat sabit gibi görünse de, hakikatte ise akrep, yelkovan ve diğer parçalarının çalışmalarının sonucu olarak sürekli hareket halindedir . Bundan dolayı [Nursi'nin](#) " Kudret-i İlahini büyük saati" dediği dünya da "sürekli ortaya çıkan ve hemen kaybolan hadise ve değişmelerin sonucu olarak" hareket etmekte ve değişmektedir. Onun ifadesiyle:

İşte, nasıl elimizdeki saat, sureten sabit görünüyor; fakat içindeki çarkların harekâtıyla, daimî içinde bir zelzele ve âlet ve çarklarının ıztırapları vardır. Aynen onun gibi, kudret-i İlâhiyenin bir saat-i kübrâsı olan şu dünya, zâhirî sabitiyetiyle beraber, daimî zelzele ve tagayyürde, fenâ ve zevalde yuvarlanıyor. Evet, dünyaya

---

zaman girdiği için, gece ve gündüz, o saat-i kübrânın saniyelerini sayan iki başlı bir mil hükmündedir. Sene, o saatin dakikalarını sayan bir ibre vaziyetindedir. Asır ise, o saatin saatlerini tâdât eden bir iğnedir. İşte, zaman, dünyayı emvâc-ı zeval üstüne atar. Bütün mazi ve istikbali ademe verip yalnız zaman-ı hazırı vücuda bırakır. (Sözler, 199)

Diğer temsiller ise Nursi'nin çağdaşlarının çok iyi bildiği mekanik nesnelere aittir. Hasta iken ölen müminin kabirdeki diğer ölümlerden daha keskin görüşe sahip olduğunu izah ederken şöyle der: Mümin olarak ölenler tıpkı çok güçlü ve gelişmiş teleskoplarla bakıyorlarmış gibi ileriye [istikbale] bakabilir ve Cennetin bahçelerini görebilirler. Hatta teleskoptaki bir görüşten daha fazla olarak, mümin olarak ölenler -imanlarının derecesine göre- tıpkı bir sinemada film seyreder gibi, bakışlarını cennet bahçeleri üzerinde sabitleyebilirler. Nursi'nin bizzat kendisi kabir alemiyle ilgili bir keşfini ifade ederken, tıpkı bir sinema gibi kabir alemini ve kabir ehlinin etrafta gezdiği haldeki durumunu keşfen gördüğünü söyler. Nursi'nin ilerleyen yaşı ve zayıflaşan bedeni bilincinde sürekli bir realite olduğu açıktır. İhtiyarlığın verdiği tecrübe ile tefekkür ederken şöyle düşünür:

İhtiyarlık bana ihtar etti ki: Gündüz nasıl şu siyah bir kabre tebeddül etti, dünya siyah kefenini giydi; öyle de, senin ömrünün gündüzü de geceye ve dünya gündüzü de berzah gecesine ve hayatın yazı dahi ölümün kış gecesine inkılâp edeceğini kalbimin kulağına söyledi. Nefsim bilmeceburiye dedi:

Evet, ben vatanımdan garip olduğum gibi, bu elli sene zarfındaki ömrümde zeval bulan sevdiklerimden ayrı düştüğümde ve arkalarında onlara ağlayarak kaldığımdan, bu vatan gurbetinden daha ziyade hazîn ve elîm bir gurbettir. Ve bu gece ve dağın garibâne vaziyetindeki hazîn gurbetten daha ziyade hazîn ve elîm bir gurbete yaklaşıyorum ki, bütün dünyadan birden mufarakat zamanı yaklaştığını ihtiyarlık bana haber veriyor. Bu gurbet gurbet içinde ve bu hüznün hüznü içindeki vaziyetten bir rica, bir nur aradım. Birden, iman-ı billâh imdada yetişti. Öyle bir ünsiyet verdi ki, bulunduğum muzaaf vahşet bin defa tezâuf etseydi, yine o teselli kâfi gelirdi. (Lem'alar, 704)

Şu hakikate şahid-i kat'î, şu kâinatın zeval ve fenâsıdır. Yani, mevcudat, vücutlarıyla, hayatlarıyla nasıl ki o Hayy-ı Lâyemûtun hayatına ve o hayatın vücub-u vücuduna delâlet ve şehadet ederler. Öyle de, mevtleriyle, zevalleriyle o hayatın bekasına, sermediyetine delâlet eder ve şehadet ederler. Çünkü, mevcudat zevâle gittikten sonra, arkalarında yine kendileri gibi hayata mazhar olup yerlerine geldiklerinden, gösteriyor ki, daimî bir zîhayat var ki, mütemadiyen cilve-i hayatı tazelandiriyor. Nasıl ki, güneşe karşı cereyan eden bir nehrin yüzünde kabarcıklar parlar, gider.

Gelenler aynı parlamayı gösterip, taife taife arkasında parlayıp, sönüp gider. Bu sönmek, parlamak vaziyetiyle, yüksek, daimî bir güneşin devamına delâlet ederler. Öyle de, şu mevcudat-ı seyyaredeki hayat ve mevtin değişmeleri ve münavebeleri, bir Hayy-ı Bâkînin beka ve devamına şehadet ederler.

Evet, şu mevcudat, aynalardır. Fakat zulmet nura ayna olduğu gibi, hem karanlık ne derece şiddetliyse o derece nurun parlamasını gösterdiği gibi, çok cihetlerle zıddiyet noktasında aynadarlık ederler. Meselâ, nasıl ki mevcudat acziyle kudret-i Sânie aynadarlık eder, fakıyla gınâsına aynadar olur. Öyle de, fenâsıyla bekasına aynadarlık eder. (Mektubat, 458)

Uyku ve Ölüm

[Said Nursi](#)'nin uykuyu ölüm için temsi olarak kullandığını ifade etmek sadece bir yönden doğru olabilir. Zira tarih boyunca bir çok Müslüman alim uyku ve ölüm arasındaki ilişki karşısında hayrette kaldıkları unutulmamalıdır. Kelamcıların uyku ile ölüm arasındaki ilişkiyi üzerine biama ettikleri ve hatta bazen ikisini bir saydıkları ve bu bağlamda en çok zikredilen bir Kur'an ayeti 39:42 dir. (Ayrıca bkz.: 6:60) Erken dönem müfessirleri bu ayeti yorumlarken, konuyu nefis veya can (nefs) ve ruh (spirit) arasında bir ayırım yapmak ve insanın fiziki olmayan varlığı için bir vesile olarak görürken, son zamanlardaki yorumcular uyku ve ölüm arasındaki ilişkiyi tekrar dirilmenin (haşrin) bir delili olarak görmüşlerdir. (Geçici bir ölüm olan) uykudan uyandığımız gibi, haşir günü kabir uykusundan da uyanacağız. Böylece başka bir şekilde de olsa, özellikle de popüler İslami kitaplarda, yaşayan ile ölen arasında iletişim imkanına dakkate değer vurgu yapılmıştır. Bu konuların her ikisi de Risalei-Nurda mevcuttur. Said Nursi Sözler'de ölümün bir çeşidine benzettiği uymayı veya uykuya gitmeyi, günlük işleri gözden geçirme ve dünya ile bağları gevşetmenin bir fırsatı olarak görür.

"... birkaç dakikacık bir ömr-ü bâki içinde dünyasına nur serpecek, istikbalini ışıklandırarak, mevcudâtın ve ahbabının firak ve zevalinden neş'et eden yaralarına merhem sürececek olan Rahmân-ı Rahîmin iltifat-ı rahmetini ve nuru hidayetini görüp istemek; hem muvakkaten onu unutan ve gizlenen dünyayı o dahi unutup, dertlerini kalbin ağlamasıyla dergâh-ı rahmette döküp; hem ne olur ne olmaz, ölüme benzeyen uykuya girmeden evvel son vazife-i ubudiyetini yapıp, yevmiye defter-i amelini hüsn-ü hâtime ile bağlamak için salâta kıyam etmek." (RNK, Sözler, 18)

Mektubat'ta ise uyku ve ölüm arasındaki İslami kardeşlik ilişkisini zikrederk, tıpkı uykunun bir rahat, bir rahmet ve dinlenme olduğu gibi, "**uykunun kardeşi olan**" ölümün de aynı şekilde bizle için ve özellikle de hasta ve acı çekenler için bir rahat, rahmet ve nimet olduğunu vurgular. Kelamcılarının ve müfessirlerin çoğu için olduğu gibi Said Nursi için de çok yaygın bir anlayış, insanın uykudan uyanması hakikatini, haşir günü de aynı şekilde uyanacağıyla ilgili mükemmel bir temsil olmasıdır. İnsanlığa bu kadar sonsuz lütuf ve keremde bulunan Allah, senin kakmamacasına kabre girmene ve orada kalmana izin vermiyecektir:

"Bir şahsın müddet-i ömründe başına gelmiş birçok kıyamet çeşitleri vardır. Her gece bir nevi ölmekle, her sabah bir nevi dirilmekle emârât-ı haşri gördüğü gibi, beş altı senede bil'ittifak bütün zerrâtını değiştirerek, hattâ bir senede iki defa tedricî bir kıyamet ve haşir taklidini görmüş. Hem, hayvan ve nebat nevilerinde üç yüz binden ziyade haşir ve neşir ve kıyamet-i nev'iyeyi her baharda müşahede ediyor. İşte, bu kadar emârat ve işârât-ı haşriye ve bu kadar alâmat ve rumuzât-ı neşriye, elbette kıyamet-i kübrânın tereşşuhâtı hükmünde, o haşre işaret ediyorlar. (Sözer, 233)

Sonuç

Sonuç olarak, [Said Nursi'nin](#) adil olma ve imanlı bir hayat yaşama çağrısını dikkate olmayanlarla; diğer yandan doğru kararlar vermiş ve özellikle de hasta ve ölmek üzere olan okuyucularını uyarmada bazı temsiller kullandığı görülmektedir. Bu temsiller sadece tanımlayıcı olmaktan çok, ölüm ve ahiret hayatı gerçeğinin tecrübe edileceği yol ile ilgili ön bilgilerdir. Ben temsil ve teşbihler bu dünya hayatının sakinleri olan at, aslan, ateşböceği ve arıdan tuta, her evde bulunan ayna, saat ve kapıya kadar sıralanmaktadır. Bazı temsiller ise Nursi'nin -zindan, idam sehpası ve celladın elindeki balta gibi- bizzat kendi tecrübelerini, çektiği ızdırap ve elemeleri yansıtırken, diğerleri ise kişinin günlük hayatında anlaşılması çok kolay olan kayır defteri, tezkere, misafirhane, köprü gibi temsillere yer vermektedir. Bazı temsiller her yer ve her zaman için geçerli iken, teleskop, sinema, piyango ve bomba gibi bazıları ise daha çağdaş bir çağırışım yapmaktadırlar.

Bununla beraber, bu temsiller Nursi'nin çağrısının gücünü gözden kaçırmayı zorlaştırmaktadır: insanlar kendi gelecekleri ile ilgili karar verme hürriyetine sahiptirler ve bizler hem bu tercihleri yapabilecek ve sonuçlarına katlanabilecek kadar hürüz ve bu fani ve geçici hayattan öteki ebedi aleme geçiş için hazırlık yapmak için kaybedecek vaktimiz yoktur. Her zaman Kur'an teminatını rehberlik ettiği [Nursi](#),

---

En evvel, herkesi korkutan, en korkunç tevehhüm edilen ölümün yüzüne baktım. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki, ölümün peçesi gerçi karanlık, siyah, çirkin ise de, fakat mü'min için asıl siması nuranîdir, güzeldir gördüm. Ve çok risalelerde bu hakikati kat'î bir surette ispat etmişiz. Sekizinci Söz ve Yirminci Mektup gibi çok risalelerde izah ettiğimiz gibi, ölüm, idam değil, firak değil, belki hayat-ı ebediyenin mukaddemesidir, mebdeidir. Ve vazife-i hayat külfetinden bir paydostur, bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Berzah âlemine göçmüş kabile-i ahbaba kavuşmaktır. Ve hâkezâ, bunlar gibi hakikatlerle ölümün hakikî güzel simasını gördüm. Korkarak değil, belki bir cihetle müştakane mevtin yüzüne baktım.(RN, 707)